

Dr hab. Jan A. Wendt, prof. Uniwersytetu Gdańskiego
Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej
Wydział Nauk Społecznych,
Uniwersytet Gdański
ul. Bażyńskiego 4, 80-309 Gdańsk
e-mail: jan.wendt@ug.edu.pl

**Recenzja rozprawy doktorskiej
mgr Remigiusza Olejniczaka**

**pt. „Przestrzenne determinanty funkcjonowania nadmorskiego systemu
bezpieczeństwa wodnego (na przykładzie województwa zachodniopomorskiego)”**
zrealizowanej w Instytucie Gospodarki Przestrzennej i Geografii Społeczno-Ekonomicznej
Uniwersytetu Szczecińskiego, pod kierunkiem **dr hab. Igora Kavetsky’ego, profesora US**
oraz promotora pomocniczego **dr Elżbiety Mydlowskiej**

Recenzja została opracowana na podstawie uchwały nr 2/12/2023 Rady Naukowej IGPIGSE z dnia 14.12.2023 r. oraz w ramach umowy zawartej w dniu 05.01.2024r., przesłanej przez prof. dr hab. Andrzeja Skrendę, zgodnie z wymaganiami art. 187 ustawy z dnia 20.07.2018r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2023r., poz. 742 ze zm.).

Przedstawiona mi do recenzji rozprawa doktorska magistra Remigiusza Olejniczaka, nosząca tytuł „Przestrzenne determinanty funkcjonowania nadmorskiego systemu bezpieczeństwa wodnego (na przykładzie województwa zachodniopomorskiego)”, została przygotowana pod kierunkiem dr hab. Igora Kavetsky’ego, prof. US w Instytucie Gospodarki Przestrzennej i Geografii Społeczno-Ekonomicznej Uniwersytetu Szczecińskiego przy udziale promotora pomocniczego dr Elżbiety Mydlowskiej. Praca wchodzi w zakres dziedziny nauk: nauki społeczne, dyscypliny: geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna. Liczy sobie wraz załącznikiem 115 stron („Summary”, to strona bez numeracji), podzielona

jest na 7 części (mocno różniących się pod względem objętości), wliczając w to wprowadzenie, podsumowanie i wnioski, opatrzona 18 zestawieniami tabelarycznymi i 18 rycinami.

1. Temat, cele badawcze i teza dysertacji

Przedmiotem dysertacji są przestrzenne determinanty funkcjonowania bezpieczeństwa wodnego, które to zagadnienie jest analizowane z odniesieniem do województwa zachodniopomorskiego. Problematyka bezpieczeństwa stanowi przedmiot badań naukowych wielu dyscyplin, w tym obok geografii społeczno-ekonomicznej, również nauk o polityce i administracji, socjologii, psychologii, czyniąc pracę z założenia interdyscyplinarną, która w prezentowanym ujęciu mieści się w ramach badań geografii społecznej i gospodarki przestrzennej. Autor podjął wyzwanie diagnozy i oceny składowych bezpieczeństwa wodnego, zwracając uwagę na praktyczny (aplikacyjny) wymiar tematu badań, co wskazywało na warstwę prakseologiczną badanego zagadnienia, zwłaszcza w odniesieniu do problemu efektywności rozwiązań organizacyjno-instytucjonalnych. O wyjściu poza dyscyplinę, w której procedowana jest praca i o interdyscyplinarności wybranego tematu, świadczy poszerzenie pola badawczego, którego rdzeniem jest system bezpieczeństwa wodnego, o wymiar ludzki.

Wskazane zostały dwa cele pracy: poznawczy i aplikacyjny, przy czym ten pierwszy wydaje się w toku pracy rozwijać głównie wymiary porządkujące tematu, a ten drugi jest ukierunkowany na diagnozę dysfunkcji składowych omawianego systemu bezpieczeństwa wodnego dla wybranego regionu. Dowodzi tego również katalog hipotez recenzowanej pracy. Postawiono hipotezę główną opartą na założeniu, że struktura przestrzenna nadmorskiego systemu bezpieczeństwa wodnego województwa zachodniopomorskiego wpływa na poziom bezpieczeństwa osób przebywających w strefie nadmorskiej i że jej obecny stan wymaga przekształcenia pod względem podstawowych parametrów funkcjonowania. Została ona uzu-

-2-

pełniona o hipotezy pomocnicze w liczbie trzech, które swą treścią wskazują na istotne znaczenie dla całej treści pracy czynnika badań terenowych prowadzonych przez Autora.

2. Literatura i metodologia pracy

W rozprawie wykorzystano różnorodne źródła wiedzy – literaturę przedmiotu, akty prawne i źródła internetowe. Bibliografia pracy przedstawiona jako „piśmiennictwo” jest nieustrukturyzowana, tj. brakuje chociażby podstawowego podziału na monografie, artykuły naukowe w czasopismach, artykuły w pracach zbiorowych. Jest to tym osobliwsze, że Autor odwołuje się do licznych aktów prawnych i te są wyodrębnione, podobnie jak witryny internetowe. Można domniemywać, że jest to konsekwencją zastosowanej struktury IMRAD dla konstrukcji tej pracy, jednakże w naukach społecznych nie jest to utrwalona praktyką metoda zestawiania publikacji wykorzystanych dla tworzenia dysertacji. Piśmiennictwo liczy 92 pozycje, w tym 31 angielskojęzyczne i jedną niemieckojęzyczną. Taką liczbę mogę uznać za wystarczającą, chociaż równocześnie uczucie niedosytu budzić może brak wielu innych prac, które prawdopodobnie wzbogaciłyby, co najmniej przegląd piśmiennictwa (np. Michniewicz I., 2018. Ratownictwo wodne w Polsce – wstęp do analizy krytycznej. *Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka*, 2, 101-114. <http://hdl.handle.net/11315/21569> ; Koon W., Peden A., Lawes J.C., Brander R.W., 2021. Coastal drowning: A scoping review of burden, risk factors, and prevention strategies. *PLoS ONE*, 16(2), e0246034. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0246034> ; Tellier E., Simonnet B., Gil-Jardiné C, et al., 2022. Predicting drowning from sea and weather forecasts: development and validation of a model on surf beaches of southwestern France. *Injury Prevention*, 28, 16-22. <https://doi.org/10.1136/injuryprev-2020-044092>; etc.).

Kwestie metodologiczne recenzowanej rozprawy potwierdzają w mojej opinii kompetencje Autora w zakresie ogólnie przyjętego warsztatu badawczego stosowanego w ramach nauk społecznych. Praca nawiązuje do popularnej w naukach społecznych metody

analizy systemowej. Opisując system społeczny Autor powołuje się na Z. Chojnickiego, ale nie różnicuje elementów ludzkich i pozaludzkich systemu oraz nie wyjaśnia, gdzie sytuuje granicę systemu, chociaż to właśnie granica między systemem a jego otoczeniem w przypadku tematyki wybranej na potrzeby recenzowanego doktoratu przyniosłaby wiele odpowiedzi na pytania badawcze dające asumpt zarówno do hipotezy głównej, jak i hipotez pomocniczych (s. 24).

Nie zostało jasno ujęte, czy zadania badawcze są uporządkowane wg kryterium rangi, czy wg innego kryterium, jeśli tak, to jakiego. Bez tej wskazówki należy domniemywać, że nie zostało zastosowane żadne kryterium, a to jest już błąd metodologiczny / niedociągnięcie metodologiczne. Można domniemywać, że enumeracja zadań badawczych pozostaje w związku z przyjętymi metodami badań, ale nie zostało to jednoznacznie wskazane w tekście.

3. Struktura pracy i zawartość rozdziałów

Struktura pracy została skomponowana w nawiązaniu do struktury IMRAD, właściwej dla porządkowania treści w artykułach naukowych, także w naukach społecznych.

Rozdział pierwszy: Wprowadzenie przedstawia problematykę badawczą i motywację wyboru tematu, uwzględniając jego aspekty deskryptywne i prakseologiczne. Autor poprawnie diagnozuje problem badawczy, koncentrując się na zagadnieniu zależności wyników efektywności działań poszczególnych organizacyjnych elementów systemu bezpieczeństwa wodnego od kontekstu przestrzennego, prawnego i zasobowego (zasoby ludzkie, standard wyposażenia ratowniczego jednostek). Przedstawione składowe badań potwierdzają istotność wybranego tematu dysertacji.

W kolejnym rozdziale zaprezentowano przegląd piśmiennictwa, do którego odniosłem się już w części poświęconej literaturze. Jest poprawny, choć w mojej opinii mógłby być bardziej ustrukturyzowany i może obszerniejszy pod względem prezentowanej literatury.

W rozdziale trzecim mgr Olejniczak w mojej ocenie poprawnie stawia cel pracy,

zaplanowane do realizacji zadania (14) i hipotezy badawcze (4). Uważam, że ich streszczenie nie wniesie wartości dodatkowej do oceny, przy generalnym stwierdzeniu poprawnego ich ujęcia. Dodatkowo każdy Autor ma suwerenne prawo w pracy na stopień budowy własnej koncepcji badań, która z pewnością może być modyfikowana lub realizowana w innym ujęciu. Jednak przedstawiona w pracy spełnia wymagania na tym etapie postępowania.

Kolejny rozdział (4 w tekście, 3 w spisie treści) poświęcono materiałowi i metodom badań. Jasny przejrzysty sposób zapisu tego rozdziału zasługuje również pozytywną ocenę. Moje wątpliwości budzi jedynie sformatowanie tytułu pracy, w którym dla mnie nie najbardziej fortunate jest odniesienie do województwa zachodniopomorskiego. Praca, jak wynika z tej delimitacji obszaru badań dotyczy stosunkowo wąskiego pasu, sięgającego od 1Mm od linii brzegowej do 10 km w głąb lądu. Może należało poszukać innej formy na tytuł pracy. Tym bardziej, że Autor operuje także pojęciem gmin nadmorskich, a jedynie część z nich w całości znajduje się badanym obszarze (ryc. 1, s. 26).

Rozdział ten jest wielowątkowy. Znajdziemy tam szczegółową deskrypcję obszaru badań, definiowanego w sensie fizyczno-geograficznym (lokalizacje), co okaże się bardzo pożądane w kontekście lektury dalszych części pracy, zwłaszcza wyników badań. Ponadto omówiono trzy zbiory danych pierwotnych, które Autor stworzył na podstawie własnych badań terenowych w latach 2022-2023. Pierwszy ze zbiorów odnosi się do sił i środków posiadanych przez poszczególne posterunki systemu bezpieczeństwa wodnego w województwie zachodniopomorskim, z uwzględnieniem: sił osobowych, wyposażenia, mobilności i logistyki. Drugi odnosi się do skuteczności służb bezpieczeństwa wodnego z uwzględnieniem: gotowości operacyjnej, wodowania, stacjonowania, dotarcia do miejsca akcji i odległości (z zastosowaniem trasy optymalnej dla skuteczności operacji ratowniczych). Trzeci ze zbiorów służy identyfikacji specyfiki pracy ratowników wodnych z uwzględnieniem szkoleń, wyposażenia, adekwatności przepisów prawnych, logistyki i warunków terenowych.

Istotną część tego rozdziału stanowią metody badań. Jako podstawowa została przed-

stawiona identyfikacja terenowa, dokonana przy użyciu autorskiego formularza ankietowego. Autor wskazuje ją jako niezbędną do oceny stanu sił i środków, jak również skuteczności badanych jednostek ratownictwa wodnego.

Kolejną wymienioną metodą jest wywiad bezpośredni, dający obraz oceny warunków pracy i samooceny członków badanych zespołów ratowniczych. Miało tu miejsce również odwołanie do funkcji eksperckich, których to ekspertów wyodrębniono w oparciu o próby losowo-warstwowe (s. 37). Waloryzację bezpieczeństwa posterunków dokonano przy pomocy bonitacji punktowej, zastosowano również analizę skupień, analizę korelacji i kulka innych w tym autorską metodę LEST.

Metody badań wskazane w pracy dobrane są poprawnie i umożliwiają osiągnięcie zaplanowanych celów pracy i weryfikację postawionych hipotez badawczych. Ze szczegółów chyba bardziej technicznych niż merytorycznych, myślę, że Autor powinien zweryfikować symbole w Tab. 5 (s.38). W miejscu gdzie widnieje zapis „<10 os.” oraz zapis „<6 os.” Zastosowane znaki powinny mieć odmienny zwrot. Co spowoduje, że tabela ta będzie spójna i poprawna (por. zaznaczenie >10km; ostatni wers tej tabeli, s. 40). Podobnie można było w pozycji „Prawne działania na morzu” (s. 39) przy ich braku dać 0 pkt., zamiast 1 pkt., tak jak to zrobiono w kategorii „Gotowość” (ibid.), w której „brak” oceniono na 0pkt. I wreszcie ostatnia uwaga do tej części rozprawy, zawartość ryc. 3 (s. 42), w mojej opinii nie w pełni odzwierciedla jej tytuł. Rycina pokazuje, jakie metody wykorzystano w realizacji badań, a nie, jaki jest schemat postępowania badawczego. Przedstawione powyżej krytyczne uwagi nie zmieniają mojej ogólnej pozytywnej oceny.

Rozdział piąty (w spisie treści recenzowanego egzemplarza pracy ma numer 4) zatytułowano „Wyniki”. Jest on najbardziej obszerny, liczy 48 stron, czyli prawie połowę pracy. Może należało ująć jego strukturę w inny sposób, aby nie dominował w pracy, jednak szanuję prawo każdego Autora do własnego układu struktury i objętości pracy. Przedstawiono w nim kolejno szczegółowo ocenę stanu i zróżnicowania przestrzennego pos-

terunków (5.1.), ocenę poziomu i zróżnicowania zagrożeń w nadmorskiej strefie bezpieczeństwa wodnego (5.2.), analizę kluczowych problemów funkcjonowania posterunków (5.3.), oraz ocenę poziomu bezpieczeństwa wodnego gmin województwa zachodniopomorskiego (raczej powinno być nadmorskich gmin) z wykorzystaniem procedury LEST (5.4.). Cały ten rozdział, w tym prezentowane analizy, oceny, kategoryzacje i typologie przedstawiono w poprawny, jasny, sposób prowadząc czytelnika przez kolejne szczegółowe ujęcia poszczególnych części pracy do realizacji zaplanowanych celów pracy i weryfikacji hipotez badawczych. Na wyróżnienie zasługuje część poświęcona LEST (*Lifeguard extent social threats*), w której zaproponowano formularz badania poziomu bezpieczeństwa wodnego (s. 85 i nast.). Ciekawie prezentuje się, co należy uznać za wartość pracy wynik zastosowania formularza (por. Tab. 18, s. 88) i wnioski, które z tego wynikają.

Część szósta jest podsumowaniem badań, uzupełnionym o pogłębioną dyskusję. Punktem wyjścia Autor czyni obserwację, że badane posterunki ratownictwa wodnego nie funkcjonują w ramach jednorodnego systemu ani w sensie prawnych ani operacyjnych, co wpływa na poziom bezpieczeństwa wodnego w ogólności. Ponadto „system bezpieczeństwa wodnego, jako struktura funkcjonująca w przestrzeni publicznej nie jest organizmem stabilnym i ustrukturyzowanym” (s. 91).

Ostatnia część pracy, siódma, to wnioski. Autor poprawnie je prezentuje, wynikają z podjętych badań przeprowadzonych na podstawie zebranego materiału i zastosowanych poprawnie metod badawczych. Podobnie oceniam weryfikację postawionych na początku pracy hipotez.

4. Strona techniczno-redakcyjna i językowa pracy

Autor swobodnie porusza się po badanym temacie, wykazuje dociekliwość, konsekwencję łączenia wątków i intuicję badawczą. Wywód jest spójny, przemyślany, uporządkowany.

-7-

Wartościowe wydają się elementy ocenne wyводу, które są utrzymane w konwencji dojrzałych i samodzielnych przemysłów. Styl narracji naukowej jest perswazyjny, przejrzysty, zrozumiały dla czytelnika.

Miejscami pojawiają się niefortunne sformułowania stylistyczne np. „analiza korespondencji między wynikami dokonanej kategoryzacji i klasyfikacji” (s. 23), podczas gdy Autor prawdopodobnie miał na myśli analizę zależności. Podobną osobliwość można znaleźć na s. 93, gdzie Autor pisze: „stan bezpieczeństwa wodnego wiąże się z relacjami na drodze system BW, a regulacje prawne”. Zdarzają się też pojedyncze błędy literowe w zapisie słów, ale te nie są liczne, nie utrudniają czytania tekstu i nie dyskredytują strony technicznej recenzowanej pracy.

Materiał graficzny zasługuje na wyróżnienie, chociaż dziwi mnie określenie „wody morskie” (to wyłączna strefa ekonomiczna) i ich zaznaczenie w dodatku przy braku konsekwencji na wszystkich chyba na rycinach (1, s. 26; 5, s. 47; 7, s. 51; 11, s. 58; 14, s. 72; 17, s. 90 oraz załącznik 1).

Jak wspomniano w części drugiej niniejszej recenzji bibliografia pracy przedstawiona jako „piśmiennictwo” jest nieustrukturyzowana, tj. brakuje chociażby podstawowego podziału na monografie, artykuły naukowe w czasopismach i w pracach zbiorowych. To osobliwe potraktowanie zagadnienia redakcji technicznej pracy na stopień naukowy. W tej części pracy widać też niekonsekwencję w opisie bibliograficznym, gdzie w jednym miejscu artykuł w pracy zbiorowej jest przywoływany ze źródła w postaci: „W:”, a w innym miejscu w postaci: „[W:]”. Przy niektórych pozycjach brakuje numerów stron (np. Dubel K., 2002; powinny być strony 41-57); część z nich to materiały z konferencji (np. Adamczyk M., 2021; Zalewski T., Gapski J., 2007); są budzące moje zdziwienie pozycje (np. Cegiełka H., 2013, Prezentacja – „tu tyt.”, Szczecin); części nie można znaleźć w internecie (np. Avramidis S., 2011); niektóre mają kuriozalny zapis (np. Babbie E. 2007; Epidemiologia, [brw.]; Galiński M., Siwek G., Szuwarski

J., 2013), w innych błędna nazwa czasopisma (np. Bell S.L. et al., 2015), a część ma podaną numerację stron, która raczej odnosi się do przypisu w tekście, niż do zapisu literatury. Różnie zapisywane są również skróty imion przywoływanych autorów źródeł, które raz występują przed ich nazwiskiem, a w innych przypadkach po nazwisku. Brak ujednoczenia w tym zakresie wymaga bezwzględnej korekty, jeśli pracę tę przewidywano by do publikacji w całości lub części. Rozumie literówki, kilka pomyłek technicznych, ale tylko na dwóch pierwszych stronach literatury, na 27 pozycji aż 20 cierpi z powodu mankamentów zapisu. Podobnie techniczne uchybienia w spisie treści (s. 3), który ma inną numerację niż w pracy. Co smuci, gdyż przy ciekawym temacie, dobrym ujęciu, badaniach i analizie wyników, kwestie techniczne zostały potraktowane jako nieistotne. Jednak powyższe uwagi nie zmieniają mojej pozytywnej oceny całej pracy.

Wniosek końcowy

Pomimo wskazanych nielicznych słabości konstrukcyjnych i redakcyjnych, przy znaczącej liczbie uchybień technicznych, należy jednak stwierdzić, że praca doktorska mgr. Remigiusza Olejniczaka pt. „Przestrzenne determinanty funkcjonowania nadmorskiego systemu bezpieczeństwa wodnego (na przykładzie województwa zachodniopomorskiego)” jest z pewnością samodzielny dziełem naukowym, prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna, jej przedmiotem jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, a sam Autor wykazał umiejętności samodzielnego prowadzenia badań naukowych.

Mgr Remigiusz Olejniczka zrealizował przedstawione na wstępie cele badawcze, w tym szczegółowe oraz zweryfikował przedstawione hipotezy badawcze. Jako główne walory naukowe recenzowanej pracy wymienić trzeba:

- szerokie podejście interdyscyplinarne przeprowadzonych badań;
- poprawny i wystarczający dobór literatury przedmiotu, chociaż w mojej opinii skromny

(tylko 92 pozycje „piśmiennictwa”, w tym 32 obcojęzyczne, plus pozostałe materiały);

- dobór i zastosowanie podejścia jakościowego, ilościowego i łączonego w badaniach oraz klasycznych w geografii społecznej metod badawczych, analizy materiałów i metod statystycznych;
- krytyczną analizę zebranego materiału faktograficznego;
- sumiennosc i kompletnosc przeprowadzonej analizy;
- przedstawienie i zastosowanie w odniesieniu do gmin nadmorskich województwa zachodniopomorskiego autorskiej procedury LEST;
- obszerny, dobrze wykonany materiał graficzny.

Odnosząc całość opracowania do wymogów stawianych zgodnie z ustawą rozprawom doktorskim (określone w art. 187 ust. 1-3 ustawy Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce z dnia 20 lipca 2018 r. (Dz. U. z 2023 r. poz. 742 ze zm.), należy uznać, że recenzowana dysertacja doktorska:

- z całą pewnością dotyczy tematyki interesującej naukowo i aktualnej; należy także podkreślić jej interdyscyplinarność oraz fakt, iż w mojej opinii ma zdecydowanie aplikacyjny charakter, co podkreśla jej wartość;
- umocowanie w literaturze przedmiotu jest w mojej opinii skromne, lecz wystarczające;
- w pracy zastosowano odpowiednie do tematu, celów badawczych i weryfikacji postawionych hipotez narzędzia i metody badawcze, a rozdział metodologiczny jest dobrze napisany;
- cele i hipotezy badań zostały poprawnie sformułowane, te pierwsze zostały zrealizowane, a hipotezy badawcze zweryfikowane;
- układ pracy jest logiczny, chociaż możliwe jest w mojej opinii zwiększenie jego przejrzystości, o którym pisałem powyżej;
- język pracy jest poprawny, jednak jej strona techniczna (w zakresie bibliografii), budzi moje liczne zastrzeżenia;

-10-

- wyciągnięte z przeprowadzonych analiz i porównań wnioski są poprawne.

Reasumując, przedstawiona rozprawa jest wprawdzie przede wszystkim badaniem o charakterze diagnostycznym, ale też oryginalnym (w zakresie ujęcia całości zmian) rozwiązaniem problemu naukowego. Dowodzi dużej interdyscyplinarnej, faktograficznej i teoretycznej wiedzy Autora oraz jego zdolności do samodzielnej pracy badawczej. Tym samym **uwzględam, iż oceniana dysertacja spełnia warunki, określone w art. 187 ust. 1-3 ustawy Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce z dnia 20 lipca 2018 r. (Dz. U. z 2023 r. poz. 742 ze zm.), aby być podstawą nadania mgr. Remigiuszowi Olejniczakowi stopnia naukowego doktora. Dlatego też stawiam wniosek o dopuszczenie mgr. Remigiusza Olejniczaka do kolejnych etapów przewodu doktorskiego.**

Gdańsk, dnia 05.03.2024r.